КИРИЛО - МЕТОДИЕВСКИ
НАУЧЕН ЦЕНТЪР - БАН
Вх. № 1181-00-05-05
Дата 19.10.2026

СТАНОВИЩЕ

от проф. дфн Татяна Димова Славова,
СУ "Св. Климент Охридски",
член на научно жури, утвърдено от директора на Кирило-Методиевския научен център при БАН със заповед № 63-1 РД-16/ 04.09.2026 г.
във връзка с конкурс за заемане на академичната длъжност "доцент"
в област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология,
обявен в ДВ бр. 61/ 03.07.2026 г. за нуждите на
Кирило-Методиевския научен център при Българска академия на науките

Единствен кандидат в обявения конкурс за "доцент" е гл. ас. д-р Иван Иванов Илиев – възпитаник на СУ "Св. Климент Охридски" с бакалавърска степен по Класическа филология (2004–2009) и магистърска степен по Старобългаристика (2010–2012). През периода 2013–2016 той е редовен докторант в Института за литература, БАН, където защитава дисертация на тема "Тълкуването на Книга на пророк Даниил от Иполит Римски в старобългарски превод" (отпечатана като книга през 2017 г., № 3 от списъка на публикациите) и придобива образователната и научна степен "доктор" (диплома от 04.07.2016 г.). Д-р Иван Илиев има над 10 години трудов стаж в Богословския факултет към Софийския университет "Св. Климент Охридски", където от 2015 г. е главен асистент и преподава старогръцки, библейски гръцки и латински език.

За участие в конкурса гл. ас. д-р Иван Илиев представя следните материали с оглед на наукометричните показатели според минималните национални изисквания за длъжността "доцент": основен хабилитационен труд монография "Жития на български светци в латинската традиция" (второ допълнено издание, 2026 г., 284 с.); 5 статии (една в съавторство) и 3 студии, публикувани в научни списания, реферирани и индексирани в световноизвестни база данни с научна информация (Web of Science и Scopus); 9 статии (две в съавторство) и 4 студии (една в съавторство), публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове. Повечето от публикациите са написани на английски език. Четири от предоставените статии (№ 22-26 в списъка) няма да бъдат взети предвид в рецензията, тъй като са по темата на дисертацията и/или са издадени в периода преди защитата на дисертацията и преди заемането на академичната длъжност "главен асистент". Няма да бъдат рецензирани и монография № 3 от списъка, представяща дисертацията на кандидата, макар и обновена с допълнителни извори, както и публикация № 21, която е част от монография № 3. Въпреки това публикационната и научната дейност на гл. ас. д-р Иван Илиев надвишава минималните национални изисквания според ЗРАСРБ за получаване на академичната длъжност "доцент" (чл. 26, ал. 1).

Научната продукция на д-р Иван Илиев е в областта на класическите науки, библеистиката и в частност на старозаветните пророчески книги в гръцката и славянската ръкописна традиция, изворознанието и археографията, византийско-славянската есхатология и апокалиптика, средновековната славянска и сравнителната славяно-византийска текстология, историческата етимология. Сериозната класическа подготовка на д-р Иван Илиев, владеенето на старогръцки, латински и старобългарски език очертава специфичния му компаративен научен профил. Неговите палеославистични разработки винаги са поставени в контекста на старогръцката (византийската) и/или латинската книжовност и език.

Тази особеност на изследователския му фокус характеризира и представената като хабилитационен труд монография "Жития на български светци в латинската традиция" (2026 г., 284 с. , № 1). Темата на книгата е актуална, защото почти отсъства в българската историография и филология и само отчасти е проучвана. Обект на изследване са латинските преводи на две емблематични за българската агиография жития – на св. Параскева от св. патриарх Евтимий Търновски и на св. Иван Рилски. Авторът анализира преводите с оглед на използваните първични източници (старопечатни книги от XVI и XVII в.), личността и книжовното наследство на преводачите (хърватския просветител Левакович и руския йезуит Иван Мартинов), датирането на преводите и причините за тяхната поява, историческия контекст и социо-културната среда, археографската традиция, езиковите (морфосинтактични и лексикални) и стилистичните особености на преводите в сравнение с техните образци. Монографията включва и издания на двете жития, послужили като източници на латинския превод, както и издания на самите латински преводи. Авторът показва умение за работа със старопечатни книги от различни книгохранилища, използвани de visu, някои от тях неиздавани и неизследвани досега. Органична част от монографията са и изготвените от д-р Илиев старобългарско-латински и латинско-старобългарски речници към всяко едно от житията (с. 144–226, 239–282). Като цяло лематизацията на старобългарските форми в тях следва предварително възприетите и описаните принципи (с. 123–125) с изключение на някои допуснати неточности (лоукавъ вм. лѫкавъ, скаредѣ вм. скарѧдѣ, отътоудѣ вм. отътѧждѣ, тръновъ вм. трьновъ, оугодникъ вм. оугодьникъ, чѣловѣчь вм. чловѣчь, здравиє вм. съдравиє) и непоследователности при изписването на глаголни представки (отходити наред с отъкрыти, прѣдстоити наред с прѣдълежати). Несъмнено трудът хвърля нова светлина върху връзките между източноправославната и католическата традиция в предвъзрожденска България. Тази тема разглежда и публикация № 16.

Средищно място в научното творчество на д-р Иван Илиев обаче заема старозаветната тематика и конкретно старобългарските преводи на Книга на пророк Даниил, Тълкуването ѝ от Иполит Римски и Слово за Христа и Антихриста (De Christo et Antichristo) от същия автор.

На Книга на пророк Даниил са посветени няколко статии (№ 6, 13, 14, 17), свързани с темата на дисертацията. Те ще бъдат взети предвид в становището, защото не повтарят дисертационния труд, а го надграждат, и са издадени в периода след неговата защита и след заемането на академичната длъжност "главен асистент". В публикация № 17 д-р Илиев обобщава установените от него шест славянски превода на Книга на пророк Даниил, всеки със специфични преводачески техники в зависимост от предназначението и функциите на съответния превод (публикация № 13 повтаря с малки изключения публикация № 20, но в превод на английски). Наименования на растения са друг фокус на научния интерес на д-р Иван Илиев към Книга на пророк Даниил, които той съпоставя с арамейски, гръцки, латински и старобългарски преводи и със съвременния български превод на Стария завет (№ 14). Най-новото изследване на д-р Илиев върху старозаветната книга е посветено на нейна преработка, включена в Хрониката на Йоан Зонара в ръкопис № 105 от Зографския манастир (№ 6). След извършено структурно, стилистично и лексикално сравнение с други славянски версии на Книга на пророк Даниил авторът заключава, че Зограф № 105 е съхранил уникална и неизвестна в българската и в гръцката традиция интерпретативна версия на тази библейска книга.

Работата върху Тълкуване на Книга на пророк Даниил от Иполит Римски (вж. обобщение на гръцката и славянската ръкописна традиция в публикация № 20)

предизвиква интереса на Иван Илиев към друга творба на Иполит Римски – Слово за Христа и Антихриста (De Christo et Antichristo), послужило като екзегетическа основа за Commentarii in Danielem. Неслучайно двата ключови раннохристиянски текста на Иполит, фокусирани върху есхатологията и апокалиптичните пророчества, често се предават като единен корпус в славянската книжовна традиция, както установява д-р Илиев. На Словото, което е от съществено значение за догматичната основа на раннохристиянската църква и най-вероятно е било преведено на старобългарски език в края на IX или началото на X в. заедно с превода на Тълкувание на Книга на пророк Даниил, д-р Илиев посвещава редица статии и студии (№ 9, 10, 11, 15, 19). Най-напред като добър археограф авторът издирва и описва 17 славянски ръкописи от XI–XII до XVIII–XIX в., четири от които досега не са документирани в научната литература и представят нови свидетелства за славянски преводи (версии) на двете Иполитови съчинения или на фрагменти от тях (№ 3, 19). Тези новооткрити ръкописи обогатяват нашето разбиране за рецепцията на Иполит в славянската ръкописна традиция, още повече че и до днес съществува само едно издание на славянски препис на Словото от преди почти 160 години (Чудов 12 от края на XII в., ГИМ, Москва). Специално внимание Иван Илиев обръща на лексиката в превода на Слово за Христа и Антихриста, анализирайки редки и специфични лексеми в библейските цитати, лексеми с необичайна употреба и лексеми, свързани с корабоплаването (№ 11). Неговият задълбочен лексикографски анализ идентифицира десетки уникални и редки лексеми, включително и морски термини за обозначаване на различни части на плавателните съдове и на други морски явления, които свидетелстват, че далечните ни предци са имали известен опит в корабоплаването. Проблеми на библейските цитати в De Christo et Antichristo разглежда и публикация № 9, която има за цел да покаже как преводачът подхожда към цитатите от Светото писание. Изводът на д-р Илиев, че преводачът не е правил справка със съществуващите славянски библейски преводи, а сам е превеждал цитатите, е в синхрон със средновековната книжовна практика. Проучването на лексиката на De Christo et Antichristo логично води д-р Илиев и до изработването на двуезични славяно-гръцки и гръцко-славянски речници на съчинението. Резултатите от тези занимания са представени в статия № 10, в която авторът акцентира върху трудностите, проблемите, подходите и решенията при съставянето на двуезични речници, особено с оглед на оскъдните гръцки източници на De Christo et Antichristo. Отглас от заниманията на Иван Илиев с Иполитовите съчинения е и публикация № 5, в която вниманието на автора е привлечено от произхода, разпространението и библейската символика на топоса "мерзост на запустението", характерен за славянската историко-апокалиптична книжнина. Друг специфичен топос и многостранен символ, използван в библейски и парабиблейски контекст, д-р Илиев намира в концепта *ливански кедър* (Cedrus libani, кєдръ ливаньскъ). Като съчетава текстологичен анализ и богословска екзегеза той изследва как кедърът се интерпретира в различни библейски текстове (еврейски, гръцки, старобългарски) и как тези интерпретации се пренасят в славянската раннохристиянска апокрифна литература (№ 2).

Студиите и статиите на старозаветна тематика очертават д-р Иван Илиев като един от доказаните и най-добри изследователи на славянските преводи на Книга на пророк Даниил и на Иполитовите творби Тълкувание на Книга на пророк Даниил и За Христа и Антихриста, поставени в контекста на гръцката ръкописна и богословска традиция. Тези публикации с интердисциплинарен характер позиционират автора като класически филолог – византинист и старобългарист – и показват високите му професионални качества като археограф, лингвист, текстолог и лексиколог в полето на библеистиката. Голяма част от неговите проучвания имат комплексен характер и отразяват ползотворните му усилия да работи над проблеми, изискващи

многостранен подход, който дава възможност да се отговори адекватно на поставените въпроси от различно естество в съответствие със сложната богословска проблематика. На д-р Илиев принадлежи и въвеждането за първи път в научно обръщение на редица средновековни гръцки и славянски ръкописи.

За широкия отзвук на изследванията на гл. ас. Иван Илиев свидетелстват множеството (около 100) позоваванията на негови трудове в български и чужди научни издания от учени от България, Италия, Полша, Русия, Белгия, Румъния и др. (според справката за цитиранията). Активна е неговата проектна дейност като участник в 7 научноизследователски проекти (3 международни) с разнообразни изследователски цели. Той е награден със стипендия за "Млад учен" от EABS (Европейска асоциация по библеистика) в Берлин (2017), бил е стипендиант на Alexander von Humboldt Foundation (2020–2022), а от 2024 г. е председател на Асоциация за развитие на университетското класическо образование (АРУКО) в България.

Д-р Иван Илиев отговаря напълно на условията за заемане на длъжността "доцент" съгласно Закона за развитието на академичния състав в Република България (чл. 24, 26, ал. 1), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (чл. 53), Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Българска академия на науките (чл. 2, ал. 4.3) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в КМНЦ (чл. 2, ал. 4.3), защото притежава научната и образователна степен "доктор", заемал е академичната длъжност "главен асистент" над 10 години, представя публикуван монографичен труд, различен по тема и обект на изследване от тези на докторската дисертация, изпълнява минималните национални изисквания за длъжността "доцент" и в трудовете му не се открива плагиатство.

Затова ще гласувам положително и препоръчвам почитаемото Научно жури да присъди на гл. ас. д-р Иван Илиев академичната длъжност "доцент" в област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология в Кирило-Методиевския научен център – Българска академия на науките.

19.10.2026 г. Рецензент:

София (проф. д.ф.н. Татяна Славова)